

УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ “WSHÓD”

У міжвоєнний період однією з найгостріших проблем політичного життя польської держави стало питання врегулювання стосунків з сусідніми народами і з національними меншинами всередині країни. Однією з найважливіших і найскладніших була проблема стосунків з українцями, з якими поляків пов'язувало не лише близьке сусідство, але й спільність історичної долі. Історичний досвід підказував польським елітам необхідність переосмислення моделей стосунків з українським народом відповідно до нових історичних реалій.

Ще одним, не менш гострим питанням була проблема вироблення концепції стосунків з іншими державами у нових реаліях життя після I Світової війни. Особливе місце посіла проблема відносин з недавнім поневолювачем Польщі – Росією. Складність питання полягала в становленні у Росії нової політичної, економічної та суспільної системи, що була новим явищем у світовій історії. Весь комплекс характерних рис СРСР вимагав прискіпливого вивчення, що дало б змогу виробити схему стосунків з новою тоталітарною державою та протидії її експансивним устремлінням. Вирішенням цих завдань зайнявся цілий ряд потужних центрів соціологічних досліджень, одним з яких був Східний Інститут (Instytut Wschodni) у Варшаві, що стояв в одному шереху з такими значними осередками студій у цій проблематиці, як Інститут суспільного господарства у Варшаві, Науково-дослідницький інститут Східної Європи у Вільно, Інститут вивчення національних проблем у Варшаві, Інститут наукового вивчення комунізму у Варшаві. Його поява була зумовлена розвитком “прометеївського руху”, що ставив собі за мету роботу задля звільнення поневолених Радянською державою неросійських народів. У значній мірі діяльність руху була пов'язана з колами, прихильними до Юзефа Пілсудського і його політичного оточення. Ідеологічні підстави “прометеїзму” можна виводити з концепції “міжмор'я” (“międzymorza”), розробленої в середовищі Керівника Держави (Naczelnika Państwa), що передбачала оформлення тісного союзу між країнами, розташованими від Балтійського до Чорного морів – Польщі, України та країн Прибалтики.¹ Тому в діяльності заснованого напередодні (в 1925 р.) травневого перевороту 1926 року Східного Інституту значну роль відіграло багато політиків з Бельведерського табору. Серед них варто відзначити таких організаторів прометеївського руху, як Тадеуш Голувко, Януш Єнджеєвіч, Броніслав Перацький, Александр Пристор, Адам Коц, Валери Славек. З Інститутом активно співпрацювало багато визначних представників варшавського історичного середовища². В період діяльності Східного Інституту і поглиблення його зв'язків з провладними політичними колами Польщі періоду санації, він поступово відходив від науково-дослідницької діяльності і зосереджувався на формуванні політичної думки та координації діяльності емігрантських груп неросійських народів СРСР³. Також Інститут більше уваги

приділяв “сходознавчим дослідженням”⁴, відклавши теоретичні проблеми советології на другий план. Друкованим органом сходознавчого кола Східного Інституту став щоквартальний журнал “Wschód/Orient”, який також неформально об’єднував діячів прометеївського руху.

Значну увагу Східний Інститут і, зокрема, часопис “Wschód” приділяли українській проблематиці, яка посідала чільне місце у колі зацікавлень діячів прометеївського руху і співпрацюючих з ними політиків Бельведерського табору. Дослідження української проблематики на сторінках журналу “Wschód” дозволяє простежити розвиток у польській політичній думці періоду санації бачення різноманітних проблем України. Серед таких проблем особливе значення мають погляди польських політиків та громадських діячів на становище і роль незалежної України в системі міжнародних відносин міжвоєнного періоду та розробку Бельведерським політичним табором польсько-українського союзу, що мав протистояти експансії більшовицької Росії. В свою чергу, це дозволяє простежити впливи “Ягеллонської ідеї”, “Польщі, як передмур’я Європи” та концепції “міжмор’я” на еволюцію української проблематики в ідеях прометеїзму, а також встановити взаємозв’язок між польською політичною думкою міжвоєнного періоду та ідеями української еміграції, виявити різноманітні проекти врегулювання польсько-українських відносин, що побутували в польському політикумі.

Зникнення Радянського Союзу на початку 90-х рр. з політичної карти світу, а також глибокий занепад комуністичної ідеології, не призвели до припинення советологічних досліджень. Особливо активно сьогодні розвивається польська советологія. Значну увагу сучасні польські дослідники приділяють історії розвитку советології. Розглядаються дослідження внутрішнього устрою СРСР, аналізи проблем міжнародних відносин, а особливу увагу приділяється формуванню та діяльності самих осередків та видавництва у сфері советологічних досліджень. З іншого боку, проводяться дослідження розвитку різноманітних політичних ідей та рухів, що впливали на формування концептуальних засад міжнаціональних, зокрема польсько-українських, відносин в міжвоєнній Польщі. Зпосеред таких рухів чільне місце відводиться прометеїзму. Але, попри наявність багатьох праць, присвячених діяльності советологічних осередків і видавництва, а також пов’язаних з ними політичних угруповань, українською проблематикою в їх зацікавленнях ніхто спеціально не займався. Це, зокрема, стосується і її члнвсвітлення на сторінках часопису “Wschód”.

Журнал “Wschód” почав виходити в 1930 р., його видання було припинене початком II Світової війни. Перші два роки він виходив раз на пів року, в наступні – що кварталу. Найважливіші статті в часописі друкувалися паралельно англійською мовою. Загальну концепцію журналу випрацював Єжи Гедройц, а його офіційним редактором був Владзімеж Бончковський. Як часопис, близький до прометеїзму, “Wschód” зосередився на проблематиці неросійських народів СРСР. Серед них пріоритетне місце, поруч з кавказькою проблематикою, займали дослідження, присвячені Україні. Тематику статей, що зосереджувались на проблемах України, умовно можна розділити на такі групи: проблема ролі України в міжнародних відносинах та боротьби українського народу за незалежність; життя радянської України (проблеми національної політики та економічного розвитку в УРСР); культура українського народу; проблематика історії України.

Питання незалежності України посідало чільне місце серед проблем, що входили в коло зацікавлень прометеївського руху. Тому тема України постійно впливала в статтях, присвячених завданням та розвитку “прометеївського руху” на сторінках

“Wschodu”. В статті редактора Влодзімежа Бончковського “Польський прометеїзм і слов’янська ідея”, при розгляді місії Польщі, як нового “передмур’я Європи” проти наступу азіатської більшовицької Росії, наступниці держави Чингісхана, український народ включається в перелік європейських народів, що протистойть російській культурі. Автор зарахував його до ряду народів з “інтенсивною духовною культурою”, що потребує визволення від експансії московської “екстенсивної культури”.⁵ В даній статті Україна вплетена в контекст ідеї протиставлення Європи і Азії, виразом якої в польській політичній думці стала концепція Польщі, як нового “передмур’я Європи”. Ця ідея вкоренилася у польській політичній свідомості з часів боротьби І Речі Посполитої з експансією Османської імперії, що втілювала в тогочасній політичній думці образ варварської азіатської культури. В нових реаліях ХХ століття Польща бачила “варварську азіатчину” вже не в ідеології ісламу, а в більшовизмі, а образом експансивної азіатської імперії стала Радянська Росія.

Основною темою з кола української проблематики на сторінках “Wschodu” була боротьба українського народу за незалежність і питання ролі України в міжнародних відносинах. Ця проблематика посідала найважливіше місце в дослідженнях мислителів “прометеївського руху”, оскільки служила головній його цілі – ідеї допомоги поневоленим неросійським народам в їх боротьбі з СРСР. В статті Влодзімежа Бончковського “Становище Польщі щодо проблем Сходу. Спроба синтезу” відзначається “пов’язання долі Польщі з долею поневолених народів”⁶, зокрема їх спільної участі в боротьбі за незалежність в період 1917-1921 років. В.Бончковський окреслює пункти зближення української і польської сторін в їх сучасному політичному світогляді. Головним таким пунктом він називає спільне неприйняття ними (як і іншими поневоленими народами) “войовничо-загарбницької ідеї” і протиставлення себе проти “германсько-російського імперіалізму”. З іншого боку, він зазначає потребу допомоги для поневолених народів в їх боротьбі за незалежність і в становленні їх національних державних утворень, що забезпечило б Польщу від імперських зазіхань СРСР. Також автор відзначає провідну роль Польщі в згуртуванні антиімперського союзу, як найбільшої з ряду нових держав, що спромоглися звільнитися з імперського панування.⁷

В іншій своїй статті, “З проблематики Незалежної України”, Влодзімеж Бончковський на перший план висунув проблему політичного розвитку України і дражливе питання життя українців на теренах західних сусідів УРСР. Автор відзначив початки творення державницької думки на українських землях з часів Володимира Великого і їх продовження в часи Хмельницького і Мазепи. Але на противагу цьому “організаційно-творчому” “плановому прямуванню свідомих своєї мети вождів народу” він наводить як негатив “разючий демократизм, нещадно переоцінюючий все демократизм” та “гайдамацько-руйнівну” стихію. На підтвердження своєї тези Бончковський посилається на статті міністра іноземних справ УНР Олександра Шульгіна “Державність чи гайдамаччина?” Тези цієї праці і стали основою викладеної Бончковським у його статті концепції. Конструктивізм політичної діяльності українських еліт він, разом з поглядами О.Шульгіна, бачить у відмові від “максималістських гасел” – ідей відірвання українських земель, що знаходилися під владою західних її сусідів. “Можемо дійти висновку, що намагання об’єднання цілого народу, цілої нації в одній державі не є бажанням абсолютним, так як буває, що це бажання просто зникає в певного народу”⁸, а існування численної своєї національної громади в сусідній країні є навіть позитивним, бо налаштовує цю державу більш прихильно до свого сусіда. В.Бончковський також пише про позицію О.Шульгіна, що досягнути гармонійного співжиття

і співпраці українців і поляків у Речі Посполитій можна лише тоді, коли владою буде припинена політика пацифікації, яка провокує “найупертіший заколот”⁹. В даній статті простежується збереження в політичній думці Польщі політологічної традиції, яка виводиться ще з XVII ст. Вона поділяла українські політичні нурти на угруповання еліти, готової прямувати в фарватері політикуму “Речі Посполитої багатьох народів”, і на непримиренну стихію мас, що, в їх баченні, мала виключно руйнівні інтенції, не була здатна до найменшого конструктивізму і творчого спрямування, яку можна погамувати лише брутальною силою. Ці погляди стали основою формування стереотипу про українців як нездатну до органічного творення, керовану інстинктом і піддатливу під руйнівні впливи масу, народ “спраглих крові гайдамаків”.

У наступній своїй рецензії, затитулованій “З української проблематики”, В.Бончковський аналізує погляди видатних польських політичних діячів і мислителів Романа Дмовського, Константи Єзьоранського і Станіслава Лося на проблему врегулювання українського питання в Польській державі¹⁰. Дана стаття відображає різноманітні напрямки розвитку польської політичної думки щодо вирішення національного, передусім українського, питання в II Речі Посполитій. Особливо критично автор ставиться до поглядів засновника політичного напрямку національної демократії Романа Дмовського. Національно-демократичний напрямок був одним із найвпливовіших у польському політичному житті першої половини XX ст., діячі якого значною мірою витворили підстави польської національної ідеології новітнього періоду історії Польщі. Як прихильник протилежного “ендеції” політичного (Бельведерського) табору, В.Бончковський звинувачує р.Дмовського в “наперед визначеному негативному, щодо українських постулатів, ставленні” і незнанні актуального стану справ. Особливо гостро автор сприймає твердження Дмовського, що “говорити про існування українського народу можна лише з великим припущенням”¹¹. Він вступає в дискусію з поглядами р. Дмовського про небезпеку можливої появи незалежної української держави, яку Дмовський називає “міжнародним публічним домом”, де “запанують банди всесвітніх пройдисвітів”, що виступатимуть з позицій “українського шовінізму” і можуть зазіхати на частину теренів II Речі Посполитої¹². На противагу поглядам р.Дмовського, що краще Польщі мати сусідом потужну державу (Росію чи СРСР), він підтримує ідею існування української держави як буфера від Радянської Росії і знаряддя її ослаблення. Позицію р.Дмовського В.Бончковський мотивує його бажанням применшити значення українського питання в міжнародній політиці Польщі.

Відмінною є позиція В.Бончковського і щодо ідей К.Єзьоранського, котрий спостерігав тенденцію активного розвитку українського національного руху і бачив можливу ворожу спробу його використання (зокрема Німеччиною) проти Польщі. Пише про його позицію щодо “залучення українців до повної участі в самоуправлінні, але відкидає думку територіальної автономії, заради уніфікованості внутрішнього устрою Речі Посполитої.”¹³ Такі заходи повинні бути скеровані на пошук союзників серед народів, що так само, як Польща, повинні вживати заходів по обороні від загрози з боку російського і німецького імперіалізму. Одним із таких “природних союзників”, як уважає автор, має стати Україна.¹⁴

З особливим зацікавленням поставився В.Бончковський до статті С.Лося. Він відзначає бачення останнім “більшої ініціативи в польсько-українських стосунках з боку українців, більшовиків і Німеччини”, натомість Польща, як більш пасивна сторона, лише діє у відповідь. Замість відчайдушних поспішних пацифікаційних дій і політики полонізації пропонує забезпечення рівноправності і взаємного суверенітету

обох народів на теренах Галичини і Волині. Також пише про шкідливість для української справи розпалювання польсько-українського конфлікту і потребу орієнтації на Захід, що забезпечить її від загрози “харківської республіки, з її антинаціональною комуністичною доктриною”¹⁵

Проблематика взаємовідносин польського і українського народів в політичній думці II Речі Посполитої в часи панування Бельведерського політичного табору ґрунтувалась на ідеї побудови держави з гармонійним співіснуванням різноманітних національних громад. Таке їх безконфліктне існування повинно було зумовлюватись політикою гарантування прав особи і громадянина, загальними демократичними свободами і недоторканістю майна. Політика рівноправності громадян в особистих правах повинна була загладити національні конфлікти, оскільки передбачалося, що життя у вільному економічно конкурентному суспільстві повинно відсунути національне питання на другий план. На його місце повинна була повстати громадянська свідомість з патріотизмом не до своєї національної громади, а до держави Речі Посполитої¹⁶. Втім, щоб не викликати супротиву відвертим порушенням національних традицій, забезпечувався в рамках демократичних свобод простір для існування основ національної культури. Таке вирішення національного питання було протилежне до концепції “ендеції” щодо якнайшвидшої асиміляції національних громад. Традиції співіснування національних груп в одній державі, через першочерговість забезпечення індивідуальних прав особи і громадянина як засобу залагодження суперечностей, польська політична думка, а особливо прихильники табору Юзефа Пілсудського, виводила з традиції “Ягеллонської ідеї”. Вона апелювали до традиції Речі Посполитої часів панування династії Ягеллонів як періоду загальної толерантності і гармонійного співжиття народів, що входили до її складу, під егідою єдності в вірності громадянським ідеалам і правлячій династії.

Важливою у висвітленні проблеми існування незалежної української держави для збереження миру в Європі була стаття представника української еміграції в Польщі, професора Варшавського університету і колишнього посла УНР у Берліні Романа Смаль-Стоцького “Україна і мир в Європі”. Автор статті визначає головним вогнищем конфлікту в Європі її східну частину. Причиною появи цього зародку небезпеки для мирних країн Європи є становлення на Сході “кривавої рани на організмі Європи, з якої випливає комуністично-московська течія, що загрожує заразити не лише сусідів, але й цілу Європу”¹⁷. Першопочаток цієї загрози р.Смаль-Стоцький бачив в існуванні гігантської загарбницької імперії – “тюрми народів” – Росії, що на своїх кордонах ініціювала різноманітні конфлікти з метою майбутнього втручання в них. Першопричина російського експансіонізму, що існував у період царської Росії і продовжує розвиватися в більшовицькій Росії, кприхована в російській месіанській ідеї. Сама загарбницька месіанська ідея в Російській імперії еволюціонувала і модернізувалася: від гасел звільнення і єднання слов’ян і православних, – до “звільнення світового пролетаріату”¹⁸. Одностайними з поглядами р.Смаль-Стоцького щодо ролі російського месіанізму в творенні експансивної ідеології були і польські советологи, які досліджували зв’язки ідеології російського більшовизму з ідеологією царизму в аспекті “східного питання”, концепції Москви як “Третього Риму” і протистояння “західноєвропейському колоніалізму”¹⁹.

Початок загрози для європейських держав з боку Росії р.Смаль-Стоцький виводить з загарбання нею України, звідки вона почала черпати свої сили і яка “змінити Москву з напівазіатської держави в європейську”. Саме Україна є плацдармом вікової російської

експансії в напрямку Польщі, Балтійського моря, Балкан і Кавказу. Але найважливішим є економічний потенціал України, який став основою її могутності, – “житницею, зброярнею і опорою валюти”²⁰. Саме з України СРСР бере ресурси для підтримки антианглійських виступів в Індії і Китаї, вугільного страйку в Британії. Тому європейські країни, і Британія зокрема, повинні зрозуміти, що єдиним способом ослаблення могутності більшовицької Росії і припинення її світової експансії є підтримка українського визвольного руху і становлення незалежної могутньої української держави, як це в часи війни зрозуміла Німеччина²¹.

Продовженням обговорення на сторінках “Wschodu” проблеми становища України на міжнародній арені була праця “Україна, Кавказ і мир”, автор якої сховався за криптонімом “J.Rn.”. Дана стаття була рецензією на працю Романа Смаль-Стоцького “Україна і мир”, котра вийшла окремою брошурою в Парижі в 1931 р У ній автор наголошує на тезі р.Смаль-Стоцького про неминучість розпаду Росії як будь-якого іншого штучного утворення, будь-якої “тюрми-народів”. Лише визволення України та Кавказу може бути гарантією миру для Європи.²² Такі статті, що звертались до поглядів українських еміграційних діячів, були важливими для польських політологів та членів прометеївського руху тому, що торували напрямки політичної думки в середовищі українського політикуму. Також вони повинні були продемонструвати широкому колу читачів одностайність політичної лінії польських і українських політиків.

Наступною статтею з проблематики становища України на міжнародній арені висвітлюваної на сторінках “Wschodu”, була “Проблема незалежності України і Франція”, автор якої виступав під криптонімом “S.P.”. Він аналізує видану в Парижі книгу депутата парламенту і члена парламентської комісії закордонної палати Емануеля Евайна “Проблема незалежності України і Франція”. Автор відзначає позицію Евайна щодо необхідності становлення незалежної української держави, що є умовою рівноваги в Центральній Європі. Також підкреслює значення України для системи економічних взаємозв’язків. З польської позиції автор підходить до вміщеного в книзі історичного матеріалу – вважає “негативною стороною праці” проведення автором “чіткої лінії” поділу між історією Польщі і України, що зі зрозумілих позицій спільного історичного минулого, а тому постійної єдності і взаємної залежності, не є можливою”²³.

Особливо важливою для Бельведерського політичного табору, що гуртувався навколо Пілсудського, була проблема союзу Польщі і УНР, який повинен був стати знаряддям стримування наступу Росії і основою побудови політичного простору союзу країн “міжмор’я” як нового поєднання народів, що в минулому входили до І Речі Посполитої. Протягом усього існування ІІ Речі Посполитої символом єдності двох “братніх народів” був союз Пілсудського і Петлюри. Наступна стаття – написана Павлом Шандруком “Тенеза польсько-українського договору з дня 21.IV.1920” – була присвяченій проблемі ролі України у міжнародних відносинах. Попри висвітлення основних подій української національної революції 1917-1920 років, автор звертається також до проблеми початків польсько-більшовицького конфлікту. Він проводить аналіз джерельної літератури – як більшовицьких, так і польських публікацій – задля виявлення мотивації більшовиків у розгортанні війни проти Польщі, що прямо суперечило офіційним заявам Кремля “про право народів на самовизначення”, та знаходить заяви про “протиію імперіальним намірам Польщі” і “звільнення” від польської експансії, а насправді – ліквідації перешкоди для наступу “світової революції” та червоного імперіалізму в Європі. П.Шандрук зазначає, що питання війни Польщі проти більшовицької Росії було вирішено до початку польсько-українських перетрактацій і мало за мету завдати

превентивного удару по Червоній Армії. Сприяли в визначенні операційного напрямку удару на Україну обставини “обізнаності в головній концентрації червоних військ на Україні, легкість прокормлення війська”.²⁴ Розв’язання цих стратегічних військових проблем остаточно вирішило справу укладення польсько-українського політичного і військового союзу. Основною причиною “природного союзу” і проблеми його підтримання з емігрантськими колами в пізнішому часі автор називає спільну небезпеку з боку Москви. Підсумовуючи свою працю, П.Шандрук висуває питання сучасного йому (1935 р.) стану польсько-українських стосунків і проблему спроб у польському суспільстві не звертати уваги на існування самої української проблематики. В його баченні, для майбутнього формування стосунків з українським народом вихідним пунктом в польській політичній свідомості має бути розуміння, що першочерговою в устремліннях українців є проблема становлення незалежної України.²⁵ Проблема польсько-українського союзу була складовою частиною сформованої з часів радянсько-польської війни 1920 р. концепції “Польщі, як нового передмур’я Європи”, де на неї покладалася місія стримування азіатського російського більшовизму. Україна, в даному випадку, мала стати символом продовження традиції історичного союзу польського і українського (“руського”) народів в образі козацтва з часів І Речі Посполитої в його боротьбі проти турецько-ісламської загрози.

Під впливом подій, пов’язаних з українсько-польським союзом, у польській політичній думці сформувався особливо позитивний образ Симона Петлюри. Під його впливом у світі, і особливо в Польщі, було написано багато досліджень, що склали цілу “Петлюріану”.²⁶ Відгомоном цього ставлення стала стаття на сторінках “Wschodu” “Симон Петлюра (в п’яту річницю трагічної смерті)” авторства Яна Ліповецького. Для автора Петлюра виступає символом бурхливих подій періоду Визвольних змагань: “З цим іменем сьогодні пов’язана ціла епоха в діяннях Східної Європи. Це ім’я сьогодні носить ідея, котра запалила багатомільйонний український народ, ідея державної незалежності України”²⁷. Автор вказує на неоціненну роль Петлюри в будівництві української держави і його особистісні риси видатного, виростаючого понад загал української політичної еліти лідера. З політологічної точки зору Я.Ліповецький зазначає, що “Симон Петлюра не відрізняє білу Росію і червону Росію, що є тільки різними формами деспотії і московського імперіалізму”²⁸, на чому, чи не єдині в тогочасному світі, наголошували польські советологи. Імпонувала польським політичним колам позиція Петлюри щодо заперечення можливості покладатись в боротьбі виключно на власні сили і його орієнтація на країни Антанти і Польщу. В дусі польського прометеїзму звучали і погляди Петлюри на укладення союзу між Україною та воюючими за незалежність Доном, Кубанню, Федерацією Кавказських Держав.²⁹

Часопис “Wschód” покладав на себе й важливе завдання інформування про життя і діяльність еміграційних кіл неросійських народів СРСР. Одним із таких на сторінках “Wschodu” було повідомлення “Українська еміграція в Польщі”, автор якого залишився анонімним. Тут були перелічені різноманітні українські організації та видавництва, відзначено проведення українськими громадами національних урочистостей³⁰. Важливою публікацією з життя української еміграції була стаття про діяльність українського еміграційного часопису в Парижі “Тризуб”, автор якої сховався за криптонімом “J.L.”. В статті наголошувалось на провідній ролі тижневика серед українських політичних видань як офіційного інформаційного і пропагандивного органу уряду УНР в екзилі на чолі з Симоном Петлюрою. Відзначено цінність часопису не лише як засобу відображення державотворчих програм і дій українських політичних еліт, але

й як вісника життя української еміграції і українського населення під московською окупацією.³¹ Інше повідомлення на сторінках “Wschodu” інформувало про діяльність часопису “Przymierze”, яке ставило собі за мету взаємне зближення і порозуміння молодих народів. З його видавництвом активно співпрацювали такі українські діячі, як Шелухін та Вороний.³²

Також на сторінках журналу знайшла висвітлення діяльність Українського Наукового Інституту у Варшаві, з яким активно співпрацював Східний Інститут і часопис “Wschód”. Багато діячів Українського Наукового Інституту, серед них директор Інституту Олександр Лотоцький та секретар Інституту Роман Смаль-Стоцький, друкували на сторінках “Wschodu” свої статті. В січневому номері за 1932 р. було вміщене повідомлення про утворення і завдання Інституту, його організацію, порядок діяльності та видання періодики і літератури, що виходили за його сприяння.³³ В повідомленні в номері за жовтень 1932 – травень 1933 ідеться про підсумки діяльності Інституту за попередні два роки – його видавничу діяльність, організацію бібліотеки, трансляції присвячених українській проблематиці радіопередач на Польському Радіо і проведення наукових семінарів.³⁴ Також висвітлювалась проблема діяльності української еміграції за кордоном. На сторінках часопису відобразилась діяльність Бібліотеки ім. С.Петлюри в Парижі. В повідомленні, присвяченому її діяльності, ідеться про бібліотечні фонди та працю музею Симона Петлюри³⁵.

Наступним великим комплексом зацікавлень видавництва “Wschodu” була проблема розвитку самої Радянської держави, складовою частиною якої була Україна. Дослідження процесів, що проходили в СРСР, було особливо важливим для тогочасної советології, тому що дозволяло виробити оптимальну стратегію протидії експансивним устремлінням Радянського Союзу. Дослідження ж ситуації в УРСР дозволяло не лише побачити процеси, що проходять у найбільш стратегічно важливому регіоні СРСР, але й розробляти стратегію можливої підтримки внутрішньої опозиції радянської влади на Україні, засвідчити існування опору українського народу русифікації і насадженню більшовицьких форм життя.

Для обговорення даної проблематики на сторінках “Wschódu” була вміщена стаття Юрія Науменка “Радянська Україна”, присвячена процесу планомірного приєднання України до Росії через колоніальну економічну політику, проведення чисток у партії і заміни українців в її шерегах росіянами, політику переселення росіян на терени України і депортації українців, репресії виявлених в ході українізації національних діячів. Також Ю.Науменко звертається до питання супротиву української інтелігенції і українських партійних діячів, зокрема Миколи Скрипника, політиці русифікації, розвитку національної свідомості та ворожого ставлення народних мас до репресивних і русифікаторських дій радянської влади³⁶. Підсумовуючи, автор робить прогноз щодо можливості майбутньої національно-визвольної боротьби: “Негативні настрої щодо Москви невтримно зростають і раніше чи пізніше знайдуть для себе сприятливі умови – все одно, чи це буде внутрішній розкол “правлячої партії”, чи міжнародні ускладнення, чи, зрештою, революція і національні повстання поневолених Московією народів”³⁷.

Питання політики коренізації та, зокрема, українізації, посідали значне місце в осмисленні польськими советологами суті більшовизму в СРСР. Однією з таких статей була розвідка Романа Юноші “Проблеми радянської українізації в 1925-1931 роках”. В своєму дослідженні автор розглядає весь процес втілення в життя заходів з українізації в різних сферах суспільного життя. Також він відзначає певні негативні сторони

цієї політики. Серед них перераховує “зростання російсько-українського антагонізму, особливо серед міського населення, що в своїй більшості було російське або єврейське”. Також, як уважає автор, негативним є “пробудження скрайнього націоналізму серед української інтелігенції”, що призвів до висування нею щораз радикальніших вимог у сфері українізації та автономії. Коли перший чинник призвів до саботажу українізації з боку неукраїнського населення УРСР, то останній став причиною до розгортання репресій проти “зрадників комунізму, союзної єдності і національної політики Леніна”.³⁸ Це, в кінцевому ефекті, призвело до згортання політики українізації. Підсумовуючи, р.Юноша зазначає, що “факти свідчать про суттєвий занепад українізації в кожній сфері суспільного життя, викликаний свідомою асиміляцією країни”³⁹. В статті Міхала Ковалевського “Гігантська боротьба новітнього Прометея”, присвяченій проблемі національно-культурної політики в СРСР і політиці коренізації, висвітлено процес творення в ході українізації національної опозиції в середині інтелігенції УРСР, а також протидію їй з сторони центральної влади (зокрема, процесу СБУ) і проведення прихованої русифікації під маскою інтернаціоналізму та єдиної радянської культури.⁴⁰ Цікаві факти про чисельність українського етносу наводяться в статті Миколая Ковалевського “Національна мозаїка Радянського Союзу”. Автор відзначає проживання близько 25% українців (8 млн.) за межами України в інших республіках СРСР, а також пише про тенденції в демографічному розвитку українців, число котрих з 1897 р. зросло на 54%)⁴¹, що швидко може стати загрозою чисельній домінації російської групи населення СРСР.

Особливо варто відзначити статтю “Замість хроніки СРСР”, автор якої виступає під криптонімом “М.”, що вирізняється випереджуючим свій час теоретичним аналізом процесів побудови комунізму в СРСР і висновками, актуальними навіть для сучасної України. Досліджуючи процес колективізації і створення соціалістичної економіки, автор робить висновки про цілеспрямовану побудову в СРСР феодално-кріпосницької системи: “Отже в кінці цього року (1934 – Т. Г.) СРСР стабілізується як держава з феодално-військовим устроєм з прикріпленням селянського населення до колгоспів і радгоспів, міського населення – до заводів, шахт і інших виробництв. А отже повертається до панщини, менш-більш в стилі царя Бориса Годунова”⁴². Свої висновки він робить досліджуючи зміни, які відбуваються в першу чергу на Україні, де радянська влада, борючись з приватною власністю, провела суцільну колективізацію і організувала голодомор як засіб боротьби зі спротивом. До цього автор додає висновки про цілеспрямовану боротьбу голодом саме з проявами українськості: “Голод на теренах СРСР повністю збігається з українською етнічною територією”⁴³. В СРСР фактично будується нова “Свята Русь”, лише “червона”: “За царських часів всюди світилися церковні куполи – тепер бачимо таке ж, якщо й не більше – “червоні кутки”, “робітничі клуби”, організації і інституції, в котрих щоденно підносяться моління до неба”⁴⁴. А за гаслами інтернаціоналізму приховується фактичний російський націоналізм, що здійснює цілеспрямоване винищення всього українського і проводить тотальне насадження російської культури.⁴⁵ Наступним важливим дослідженням політики більшовицької влади у справі побудови “соціалістичної економіки” та “ліквідації проявів українського націоналізму” була стаття “Наперекір законам історії”. В ній розлого висвітлюються методи і цілі політики колективізації, репресій проти української інтелігенції і членів партії, цілеспрямованої політики русифікації.⁴⁶

Окремою групою серед советологічних досліджень були праці, що розглядали особливості економічного розвитку СРСР. Дослідників особливо цікавили експерименти та

нововведення, що проводилися в різних сферах економіки. Така тематика була цікавою з причин цілковитої новизни економічних відносин, що склалися в СРСР. Новий підхід до аналізу розвитку економічних та цивілізаційних процесів загалом подав Густав Сіпко в статті “Український економічний організм та його сусіди. Російський економічний імперіалізм.” У ній автор аналізує чинники економічної незалежності та розвитку різних країн, зокрема Росії та України. Розглядаючи наявність різноманітних економічних ресурсів, він доходить висновку, що “московська область чи великоросійська, тобто суто російська, має дуже слабе підґрунтя до творення самостійного продукційно-споживчого організму”⁴⁷ через відсутність на її теренах покладів стратегічних ресурсів. Натомість Україна якісно відрізняється від Росії: “Маючи три перелічені джерела – вугілля, залізо і марганець – український економічний організм отримує дуже високий рівень самодостатності в галузі гірничо-ливарної промисловості”⁴⁸. Тому Росія змушена до територіальної експансії щоб оволодіти джерелами ресурсів, серед них і українських. Сучасні спроби Росії освоїти родовища на Уралі призводять до перенесення її центрів на схід, тоді як Україна, через своє розташування на березі Чорного моря, тяжіє до Заходу. Аналізу особливостей економічного розвитку СРСР були присвячені й інші публікації на сторінках “Wschodu”. Стаття Станіслава Гласса “З проблематики географічного розташування промисловості СРСР. (Причинки до індустріалізації Радянської України)”, зосереджувалася на процесі проведення Державного Плану Електрифікації Росії (ГОЕРЛО) на територіях УРСР.⁴⁹ Також на сторінках “Wschódu” була надрукована довідка “Стан Дніпрострою”, що висвітлювала будівництво гідроелектростанцій.⁵⁰

У висвітленні української проблематики авторів “Wschodu” цікавило також культурне життя українців. Зокрема, на сторінках часопису була вміщена інформація про проведення в 1932 р. II Українського наукового з’їзду в Празі за участі Українського університету і Слов’янського інституту.⁵¹ Проблему розвитку української літератури висвітлює стаття “З молоді української поезії”, що була присвячена літературній творчості Євгена Маланюка. Його поезія цікавила польських публіцистів з огляду на прихильність автора до поєднання Сходу і Заходу: “Щоб владний Рим границею огородився і поруч Лаври Капітолій став”⁵². На сторінках “Wschódu” друкувалися й розвідки самого Є.Маланюка. Так, в номері за січень 1932 р. була вміщена його стаття “Українська література в світлі сучасності”. В ній автор проводить аналіз взаємозалежності процесу розвитку української літератури від історичних подій і зміни політичних форм. Є.Маланюк висвітлює процес всього розвитку української літератури від періоду Київської Русі до початку XX століття. Особливу увагу він приділяє періоду XX століття, коли “народ став організмом [...] психологічно з’єднаним, однорідним, і література народу також стала органічною функцією життя народу”⁵³. Аналізує особливості творчості Тичини та Хвильового і їх виступ проти наступу русифікації і більшовицької “пролетарської інтернаціональної культури”, боротьбу за збереження українських національних рис і волі особистості в культурі. Іншим цікавим дослідженням Є.Маланюка на сторінках “Wschódu” була стаття “Таємниця Гоголя”, що ставила собі за мету з’ясувати корені творчості Миколи Гоголя і її національну основу. Автор доходить висновку про глибокий український характер творчості М.Гоголя, першочергове зацікавлення українською проблематикою і поверховне знання справжньої живої російської мови. Слідом за Мандельштамом, він твердить про “перекладний” характер гоголівських російськомовних творів. Є.Маланюк визначає особливості пов’язання його творчості з українською культурою. “В Гоголю жила мертва “малоруська ідилія”,

жила ідея Росії-Царства – понаднаціонального феномена, котрий перед ним відкривав великі перспективи”⁵⁴, автор твердить, що, в кінцевому рахунку, вона розпочала процес втрати ним національних рис у творчості і занепаду самої індивідуальності в його пізніших творах. Втім, наприкінці свого життя Гоголь зрозумів трагізм власної творчості і кризи його індивідуальності через втрату національних рис, що відобразилося в його заповіті. Для Маланюка М. Гоголь виступає символом боротьби української культури за збереження своєї ідентичності проти облудливих спокус “всеслов’янських” і “всеруських” ідей.

Цікавою є розвідка Х. Бончковського “Тарас Шевченко і польський народ”, що аналізує ставлення Шевченка до Польщі. Автор робить висновок про спекулятивне приписування російськими ідеологами ненависті Шевченка до польського народу і вибіркоче цитування ними його творів на підтвердження цієї тези. Шевченка єднала з поляками спільна історична доля обох народів та спільна загроза з боку Москви. У цьому аспекті автор навіть порівнює його з А. Міцкевичем. Для Х. Бончковського Т. Шевченко виступає одним з прикладів сучасних йому символів переосмислення спільних сторінок історії і точок зближення обох народів.⁵⁵

Знайшла відображення на сторінках “Wschodu” і суто історична тематика. Для видавництва такі проблеми були цікавими з огляду на можливість більш широкої ілюстрації процесів історичного розвитку того чи іншого явища, а також для показу фактів зближення і співпраці народів, котрі входили в сферу зацікавлень прометеїстів. Так, на сторінках “Wschodu” вийшла стаття Олександра Лотоцького “Українська політична думка”. В ній він простежує розвиток української політичної думки від часів Київської Русі, відображеної в “Слові про Закон і Благодать” та “Слові о полку Ігоровім”, через період козаччини, діяльність Хмельницького та “мазепинців” та появи “Історії Русів”, до початку ХХ ст. Лотоцький пише, що розвиток процесу консолідації українського народу протягом ХІХ ст. відбувався вже не на підставі релігії, а навколо національної ідеї, що творилася на основі боротьби за власну мову, літературу та історію.⁵⁶ Автор розглядає діяльність “Кирило-Мефодіївського братства”, “Громади”, ТУПу і різноманітних українських партій. Стаття була покликана показати тяглість української політичної та державницької думки, а також продемонструвати готовність українського народу до самостійного державного існування.

Про історію українського козацтва йдеться в статті Ігнація Білого “Козаки і козацька проблематика”. Автор називає “Козацтво, яке четверту гілку старослов’янських племен, що мешкали колись на південних і східних рубежах Європи, коло великоросів, білорусів та українців займає своє окреме місце.”⁵⁷ Також козацької проблематики торкається Шамба Балінов у статті “Про козаків і козакії”, що зосереджувалась на історії різних груп козацтва і їх долі в часи громадянської війни та під радянським пануванням. Балінов у своїй статті, хоча і виводить кубанських козаків від запорожців, вважає їх, як і представників всі інших груп козацтва, окремим східнослов’янським народом.⁵⁸

Особливо цікавою була вміщена на сторінках “Wschodu” розвідка Бориса Ольхівського про маловідомі сторінки історії українсько-польських культурних впливів на Московську державу ХVІІ ст., зокрема, діяльності польсько-української книгарні в Москві в 1672 р. Автор відзначає її впливи, як і взагалі вплив польської і української книжки, на російську культуру. За допомогою українських учителів у Московській державі розвивалося вивчення польської мови, знання якої, в свою чергу, давало

доступ до європейської літератури. Також і через україномовну літературу в Росію проникали тенденції європейського культурного розвитку.⁵⁹

На сторінках часопису “Wschód” знайшло своє місце й історичне джерелознавство – інформувалося про публікацію кількох нових, досі не виданих джерел, що своїм змістом відображали історію народів, котрі входили до кола зацікавлень прометеїстів. Однією з таких розвідок була стаття Абдуллаха Зіхні “Невідома турецька історія Криму, Кавказу і України з XVIII ст.”, що стосувалася публікації рукопису книги Фет-Гірей Хана “Історія Татарського ханства, а також Дагестанської, Московської і Кипчацької країн” (1736)⁶⁰, і була описом минулого і сучасного їм становища різних сторін суспільного життя на теренах Північного Причорномор’я. Не менш цінною була публікація в часописі “Вступу до історії народів Кавказу, Причорномор’я, Криму, Москви і Польщі” Ібрагіма бен Алі з Каффи, написаного в 1730-1740 рр., що розлого описувала історію козацтва, татарських орд і Московської держави.⁶¹

Розробка української проблематики на сторінках часопису “Wschód” вказує на активізацію зацікавлень польських дослідників міжвоєнного періоду українськими питаннями. Особливості розгляду даної тематики свідчать про тенденції переосмислення усталених концепцій стосунків обох народів. Розуміння глибокого взаємозв’язку долі польського та українського народів породило пошук концепцій відносин, побудованих на нових системах цінностей і світоглядних орієнтирів. Перегляд причин проблем минулих взаємовідносин і їх ролі в трагічній долі попередньої Речі Посполитої змусило відмовитись від принципів ставлення до українського народу, виробленого традиціями сарматизму XVII-XVIII століть. Звертаючись як до історичної тематики, так і до реалій сучасного їм життя, польські дослідники намагалися різнобічно охопити українську проблематику. Великий комплекс статей, присвячених боротьбі українського народу за незалежність в часи Визвольних змагань 1917-1921 років, союзу УНР і Польщі та місця України на міжнародній арені дозволяють простежити становлення пріоритетних напрямків в зацікавленнях діячів прометеївського руху. Нові ідеї, висловлені на сторінках “Wschodu”, вказують на вироблення польськими елітами нових пріоритетів у стосунку до України, розуміння глибини процесу українського націотворення та становлення українського народу як незалежного потужного суб’єкта міжнародних відносин. Як головна трибуна прометеїзму, журнал “Wschód” ставив собі за мету координацію зв’язків польських політиків з колами емігрантських діячів. Так, попри значну увагу до життя української еміграції, друкувались і статті багатьох її представників, що мало продемонструвати громадськості однотайність політичних ліній польського і українського політикуму. Активне зацікавлення станом політичного, економічного та культурного життя Радянської України советологів з кола часопису “Wschód” показує намагання проаналізувати сутність процесів, що проходили на теренах СРСР, та побачити їх слабкі місця, можливості використання української опозиції проти більшовицького режиму. Особливості висвітлення проблематики історії України, а зокрема історії козацтва, ілюструють збереження польськими дослідниками зацікавлень до героїчної епохи XVI-XVII ст. Автори намагалися визначити, на підставі фактів попереднього вдалого досвіду співпраці польського і українського народів, можливість налагодження нових стосунків. Вони ставили собі за мету допомогти українському народу в боротьбі за становлення незалежної держави, яка стала б союзником Польщі проти наступу більшовицької Росії. Іншим завданням було налагодження польсько-українських стосунків в II Речі Посполитій. Часопис “Wschód” у складні часи панування політичного курсу санації став символом

збереження політичним табором Ю.Пілсудського і його прихильниками курсу на союз народів балтійсько-чорноморського регіону, що втілювався у концепції “міжмор’я”. Також на сторінках журналу відбилася тенденція до переосмислення в міжвоєнний період “Ягеллонської ідеї”, яка мала втілитись у гармонійному співіснуванні різноманітних національних громад на теренах II Речі Посполитої.

¹ Okulewicz P. Koncepcja “międzymorza” w myśli i praktyce politycznej obozu Józefa Piłsudskiego w latach 1918-1926. – Poznań, 2001. – S. 110-111.

² Maternicki J. Warszawskie środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej. – Rzeszów, 1999.

³ Корнат М.У истоков советологических и востоковедческих исследований в Польше (1919-1939). Основные исследовательские центры. // *Еуропа*. – 2002. – № 4 (5). – Т. 2. – С. 38.

⁴ Необхідно відзначити, що в польській науці розділяється орієнталістичні і сходознавчі дослідження, коли перші розуміються, як дослідження пов’язані з країнами Близького Сходу, Південної і Східної Азії, Африки, то під другими розуміють дослідження країн, розташованих на схід від Польщі, зокрема Східної Європи, Сибіру, Кавказу і Центральної Азії.

⁵ Bączkowski W. Prometeizm polski a idea słowiańska. // *Wschód/Orient*. – 1935-1936. – № 4-1. – S. 4-5.

⁶ Bączkowski W. Stanowisko Polski wobec zagadnień Wschodu // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 1 (3). – С. 9.

⁷ Там само. – С. 10.

⁸ Там само. – С. 75.

⁹ Там само. – С. 76.

¹⁰ Стаття була відгуком на події пов’язані з пацифікацією теренів заселених українцями в 1930 р.

¹¹ Бончковський зсилається на працю “Dmowski R. Świat Powojenny i Polska. Warszawa, 1932. – S. 238.” (Bączkowski W. Z zagadnień niepodległej Ukrainy // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 2 (4). – С.113.

¹² Там само. – С.114.

¹³ Там само. – С.115.

¹⁴ Там само. – С.115.

¹⁵ Там само. – С.116.

¹⁶ Brzoza C., Sowa A. Historia Polski 1918-1945. – Kraków, 2006. – S. 164.

¹⁷ Smal-Stocki R. Ukraina a pokój Europy // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 2 (4). – S. 9.

¹⁸ Там само. – С.10-11.

¹⁹ Massaka I. Eurazjatyzm. Z dziejów rosyjskiego misjonizmu. – Wrocław, 2001. – S. 27-28.

²⁰ Smal-Stocki R. Ukraina a pokój Europy // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 2(4). – S. 12-13.

²¹ Там само. – С.13-14.

²² Ukraina, Kaukaz i pokój // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 1 (3). – S. 32-33.

²³ Problem niepodległości Ukrainy a Francja // *Wschód/Orient*. – 1932. – № 1-2 (5-6). – S. 76.

²⁴ Szandruk P. Geneza umowy polsko-ukraińskiej z dnia 21.IV.1920 // *Wschód/Orient*. – 1935. – № 1-2 (17-18). – S. 48.

²⁵ Там само. – С.50-51.

²⁶ Lipowiecki J. Symon Petlura. // *Wschód/Orient*. – 1931. – № 2 (4). – S. 16.

²⁷ Там само. – С.16.

²⁸ Там само. – С.18.

- ²⁹ Там само. – С.19.
- ³⁰ Ukraińska emigracja w Polsce // Wschód/Orient. – 1931. – № 1 (3). – S. 40.
- ³¹ Tygodnik ukraińskiej emigracji // Wschód/Orient. – 1932. – № 1-2 (5-6). – S. 77.
- ³² “Przymierze” // Wschód/Orient. – 1931. – № 2 (4). – S. 74.
- ³³ Z działalności Ukraińskiego Instytutu Naukowego // Wschód/Orient. – 1932. – № 1-2 (5-6). – S. 89.
- ³⁴ Z Ukraińskiego Instytutu Naukowego w Warszawie // Wschód/Orient. – 1932-1933. – № 1-2 (9-10). – S. 99.
- ³⁵ Biblioteka im. S.Petlury w Paryżu // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 105-106.
- ³⁶ Naumenko J. Ukraina Sowiecka // Wschód/Orient. – 1935. – № 3 (19). – S. 2-9.
- ³⁷ Там само. – С. 9.
- ³⁸ Junosza R. Zagadnienia sowieckiej ukrainizacji w latach 1925-1931 // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 65.
- ³⁹ Там само. – С.67.
- ⁴⁰ Kowalewski M. Gigantyczna walka nowoczesnego Prometeusza // Wschód/Orient. – 1931. – № 1 (3). – S. 3-8.
- ⁴¹ Kowalewski M. Mozaika narodowościowa Związku Sowieckiego. // Wschód/Orient. – 1932. – № 1-2 (5-6). – S. 31-33.
- ⁴² Zamiast kroniki Z.S.S.R. // Wschód/Orient. – 1934. – № 2-3-4 (14-15-16). – S. 178.
- ⁴³ Там само. – С. 176.
- ⁴⁴ Цитата з інтерв’ю Генрі де Керіліса для газети “Echo de Paris”. Там само. – С. 174.
- ⁴⁵ Там само. – С. 177-178.
- ⁴⁶ Naprzekór prawom historii. // Wschód/Orient. – 1934. – № 1 (15). – S. 27-33.
- ⁴⁷ Sippko G. Ukraiński organizm gospodarczy i jego sąsiedzi. Rosyjski Imperializm gospodarczy // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 81.
- ⁴⁸ Там само. – С.82.
- ⁴⁹ Glass S. Z zagadnień geograficznego rozmieszczenia przemysłu Z.S.S.R. (Przyczynki do dziejów uprzemysłowienia Ukrainy sowieckiej) // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 82-86.
- ⁵⁰ Stan Dnieprostroju. // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 86-88.
- ⁵¹ II Ukraiński zjazd naukowy w Pradze // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – S. 135.
- ⁵² Gutorewicz E. Z młodej poezji ukraińskiej // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4(7-8). – S. 121.
- ⁵³ Małaniuk E. Literatura Ukraińska w świetle współczesności // Wschód/Orient. – 1932. – № 1-2 (5-6). – S. 38.
- ⁵⁴ Małaniuk E. Tajemnica Hohola // Wschód/Orient. – 1934. – № 2-3-4 (14-15-16). – S. 59.
- ⁵⁵ Bączkowski H. Taras Szewczenko a Naród Polski // Wschód/Orient. – 1931. – № 2 (4). – S. 72-73.
- ⁵⁶ Łotocki A. Ukraińska myśl polityczna // Wschód/Orient. – 1932-1933. – № 1-2 (9-10). – S. 11-12.
- ⁵⁷ Biłyj I. Kozacy i zagadnienia kozackie // Wschód/Orient. – 1932-1933. – № 1-2 (9-10). – S. 23.
- ⁵⁸ Balinow S. O Kozakach i Kozakji // Wschód/Orient. – 1932. – № 3-4 (7-8). – С. 60.
- ⁵⁹ Borys O. Polsko-ukraińska księgarnia w Moskwie // Wschód/Orient. – 1934. – № 2-3-4 (14-15-16). – S. 155-158.
- ⁶⁰ Zihni A. Nieznana turecka historia Krymu, Kaukazu i Ukrainy z XVIII w. // Wschód/Orient. – 1934. – № 1 (15). – S. 85.
- ⁶¹ Woronowicz A. Przyczynek do historii narodów Kaukazu, Nadczarnomorza, Krymu i Polski // Wschód/Orient. – 1934. – № 2-3-4 (14-15-16). – S. 68-111.

Тарас Гриневич.

Українська проблематика на сторінках часопису “Wschód”.

У статті аналізується висвітлення української проблематики на сторінках польського часопису “Wschód”, що виходив в 1930-1939 рр у Варшаві. Часопис був друкованим органом Східного Інституту і неформально гуртував діячів прометеївського руху. На сторінках журналу висвітлювалась проблематика становища України на міжнародній арені, діяльності української еміграції, внутрішнє життя УРСР, проблеми історії та культури України. Статті відображали прагнення польських політичних еліт до укладення польсько-українського союзу задля протидії наступу Радянської Росії.

Taras Hrynewych.

Ukrainian Problematics On the Pages of the Magazine “Wschód”.

Elucidation of Ukrainian problems on the pages of Polish magazine “Wschód”, which was issued in 1930-1939 in Warsaw in this article is analysed. On the magazine publishing articles of scientists of the Eastern Institute. The magazine united figures of prometeian movement. The problems of Ukrainian conolition in the international arena, the activities of Ukrainian emigration, the internal life USSR, the problems of Ukrainian history and its culture elucidated on the peges of this magazine. The problems of the articles represented the aspiration of Polish-Ukrainian union in porpose against caenteractionong of Soviet Russia.